

קדושה בשדרות רוטשילד

מאת דב אלבוים

מעולם לא חשבתי שאחווה קדושה בשדרות רוטשילד בתל אביב. לשמחתי, כבר הספקתי כמה פעמים בחיי לחוש את הרגש החמקמק הזה, שכל כך הרבה חוקרים, משוררים וסופרים ניסו לתפוס לשווא באמצעות המילים, אבל תמיד התפאורה היתה שונה לחלוטין. הרגשתי קדושה בבתי כנסת מיוחדים, במקדשים, מול הרים עוצמתיים, מול עצים, מול מפלים, מול צוקים, אפילו מול זריחה. אבל מעולם לא שיערתי בנפשי שבלב רחוב סואן, בין בתי משתה ובתי מרזח, ומתחת למגדלי בצע גדולים, אוכל להרגיש קדושה. מה לזה ולקדושה, מה לתאוות העולם הזה ולקדושה, מה לקדושה ולטיח הבניינים המתקלף והלחות הדביקה של רחוב תל אביבי מהביל באמצע הקיץ?!

אבל אי אפשר לזייף את זה - היתה שם קדושה ב"בית העצמאות" בשדרות רוטשילד בערב יום העצמאות של השנה החולפת, ה-66 למדינת ישראל. היינו שם לא רבים מדי - כמאתיים וחמישים איש ואישה, שבאו כולם לבושי חג אל הבית שבו הוכרזה ונוצרה מדינת ישראל בתאריך העברי של אותו בין-השמשות תש"ח. ישבנו שם על הכסאות עליהם ישבו מנהיגי היישוב דאז וחגגנו את הפלא הזה ששמו מדינת ישראל על ידי קריאה בתורה - קריאה במגילת העצמאות ואחר כך בהקשבה לדבריהם של שבעה "עולים לתורה" שקראו את הטקסט והעירו עליו ואף התווכחו איתו, לעיתים בחריפות יתירה.

אבל כמו כל רגעי הקדושה שננסכו בחיי עד כה, לא היה זה רגע בודד, שמגיע מן השמים ובוקע את המציאות הרגילה היום-יומית. דומני שהתרבות היהודית איננה מאמינה כל כך ברגעי קדושה של "חסד", שבאים בן רגע וללא כל הכנה מן השמיים. הקדושה שהתרבות היהודית מאמצת לעצמה בדרך כלל היא קדושה שנובעת מן החיים עצמם, מהמעשה היומיומי האפור. וכך גם במקרה הזה, רגע הקריאה במגילה העצמאות, במקום שבו הוכרזה ונקראה לראשונה ויצרה בפעולה זו את מדינת ישראל, היה המשך למעשים רבים של יום יום.

ואלו הם המעשים: במהלך השנים האחרונות הובלתי במרכז "בינה" ברמת אפעל קבוצת לימוד שכללה אנשי רוח מתחום היהדות, ההיסטוריה, החברה והתקשורת. מטרת הלימוד והדיונים היו למצוא את הדרך הנכונה ביותר לעורר שיח רענן על זהות החברה הישראלית על בסיס מגילת העצמאות. במהלך זמן זה, פותחו גישות מדרשיות ופרשניות חדשות להתמודדות עם מגילת העצמאות והתחיל מסע מרתק ומרגש שיהפוך את מגילת העצמאות לבסיס לשיח פתוח וכן בחברה הישראלית. הקריאה במגילה תהיה ביקורתית או משלימה, אוהבת או כועסת. זה לא משנה. התרבות היהודית איננה חוששת ממחלוקת, כל עוד יש בסיס משותף לדיון. והבסיס הזה, היו תמיד המילים, המילים הגדולות בהם נוסחה מגילת העצמאות ומגילות חשובות אחרות בעברנו.

כי אמנם המילים של מגילת העצמאות לא עשויים לכאורה מאבני בניין של מקדשים או שברי טקסטים מקודשים של נבואה ושיח עם כוחות עליונים, אבל באותו רגע שבו חוונו מחדש ביום העצמאות את הרגע המכונן הזה של הקמת מדינת ישראל באמצעות המילים של המגילה, הבנתו שקדושה יכולה להיווצר גם בעזרת מילים שלא נאמרו בנבואה או בטענה של התגלות שמיימית. דווקא המילים של המגילה שנוצרו על ידי פוליטיקאים, עורכי דין ומשפטנים ונועדו בחלקם לתת מענה לאתגרים משפטיים, יכולים להפוך לקדושה. מה שאולי כל כך בלט לי בשנה האחרונה, בראייה לאחור, היא ההבנה העמוקה בת דורות על גבי דורות, שנוצקה בתוך המילים, ההבנה שאת הרגעים החשובים ביותר בתולדותינו אנחנו היהודים יוצרים באמצעות מילים. מילים שמושמות בקול ונשארות כתובות למשמרת.

כך כנראה יצרה התרבות היהודית מאז ומעולם את חברתה, את חוקיה ואת דתה. החל מהרגע המכונן של יצירת העם היהודי במעמד הר-סיני, בו יצרה התרבות הזו ברית של חירות והתנגדות לשעבוד האלילי. ובהמשך - באירועים רבים ונוספים בתולדותיה. בכל פעם שהתרבות היהודית רצתה ליצור יום קדוש וסימן מובהק במהלכו של הזמן, כל פעם שהיא רצתה לחרוץ אירוע בתודעתה כדי שיאיר את דרכה בעתיד, התרבות היהודית יצרה זאת באמצעות מעמד מילולי ציבורי. כך יצרו היהודים תרבות מאז ומעולם. זו הסיבה שבכל פעם שהיהודים רצו לכוון ולייצר רגע משמעותי נוסף בתולדותיהם ובחייהם, הם יצרו אותו באמצעות מילים שיושבות על מילים עתיקות יותר.

באותו אופן, ברגע המכונן של הקמת מדינת ישראל, יצרה הנהגת היישוב הישראלי מגילה מקודשת, יוצרת, מעניקת תוקף ועמדה. והיא איננה מקודשת בגלל שירדה מן השמיים, או מפני שסמכות כזו או אחרת קבעה שהיא כזו, אלא בגלל הנסיבות והאופן שבו היא נוצרה. נציגי החברה העברית המתחדשת, רובם ככולם, התכנסו וחתמו על מגילת היסוד, הידועה בכינוייה "מגלת העצמאות". במגילה זו ניסחו מנהיגי ציבור ממגוון רחב ביותר של החברה הישראלית את הסיפור העומד בבסיס קיומה של המדינה החדשה, ואת השאיפות והחזון העתידי של מייסדיה. המגילה שהוקראה בציבור בה' באייר תש"ח הפכה ברבות השנים לניסוח היחיד של חזון למדינת ישראל, והיא זוכה עדיין להסכמה רחבה ביותר בחברה הישראלית. במובן זה, מגילת העצמאות היא אחד מהטקסטים הקנוניים והקדושים של היהדות, כדוגמת מגילת התנ"ך, התלמודים וסידור התפילה היהודי.

הזכות לשחזר את מעמד הקריאה של מגילת העצמאות בבית העצמאות בתאריך שבו היא הוקראה, תוך כדי חווית הקשבה עמוקה לשבעת הדוברים שדרשו את הטקסט מזווית מבטם המיוחדת העניקה לי הגדרה חדשה משלי להבנת מושג הקדושה או יותר נכון, סוד היווצרותם של רגעים, מילים וטקסטים קדושים. יתכן שקדושה נוצרת כאשר מתאחדים לרגע, זמן, נסיבות ואנשים. כאשר מתרקם משולש נדיר שכזה, חרף כל הפרעות שמזמנת לנו כל הזמן המציאות, נוצרת קדושה. טקסטים קדושים נוצרים כאשר אנשים גדולים פוגשים רגע גדול בנסיבות היסטוריות הרות גורל ויש להם את היכולת לתת לרגע הזה מילים ומשמעות.

